

FOT. RUD. BADIURA

SKARUČINA S KAMNIŠKIMI PLANINAMI

Pot čez Veliko Planino v Bistrični Konec nad Kamnikom.

Spisal Rudolf Badiura.

Na solčni ali južni strani osrednje proge Savinjskih planin se vzpenja iznad prostranega Kamniškega in Kranjskega polja košato predgorje Kamniških planin. Romantična Bistriška dolina ga loči v dva dela: na desni pred Grintavci se razprostira Krvavčeva in Grebenova skupina, na levi pred Ojstričinim sklodom pa Velika Planina.

Ni ravno visoko omenjeno predgorje, pač pa zelo mnogolično v svoji stavbi ter obliki kot kontrastov polni odeji. — Spodaj tihi gozdovi nad šumečo Bistrico, strmo kipeče, divje skalovje na krajeh, više idilične solčne planine: ospredje, da si ni mogla narava lepšega izumiti, da zakrije, primerno odene in okraši naokrog mogočni dolgi temelj, na katerem je postavila svoje večnokrasne spomenike, savinjske velikane.

Precejšnje število turistov pripelje sleherno leto neutrudljivi kamniški vlak v svoje dično mestoce, odkoder obiskujejo svoje stare znance in znanke, kar jih je od Grintavca tja do Ojstrice. Primeroma malo turistov pa se „izgubi“ v Krvavčevo skupino ali na Veliko Planino, vsled predsodkov najbrže: saj se ne izplača na take male „krtine“ . . . Kakor da bi mogel imeti pravi užitek edino-le na kaki visoki „špici“! —

Naslednje vrstice naj služijo, da popeljem torej tja gor koga izmed onih turistov, ki tolikanj prezirajo one planine, na katere me veže toliko lepih spominov in neizbrisnih vtisov, in ga seznanim po možnosti za danes z Veliko Planino (1555 m), eno izmed največjih planin v naših domačih Alpah.

Izmed štirih dohodov s kranjske strani si izbeveva pot mimo Sv. Primoža. — Hodá tri ure, rdeče markacije SPD., brez cepina!

Ta pot je izmed vseh najzložnejša, a obenem tudi najzanimivejša. Je tudi popolnoma brez vsake nevarnosti za trezne ljudi, četudi niso turisti, sicer ne bi gnali po njej naši pastirji sleherno leto stotine in stotine razne govedí in konj, katerim, kakor znano, — izvzemši koz — ne moremo ravno pripisovati posebnih turistovskih spretnosti.

Omenjena pot se odcepi z okrajne ceste na Črno takoj pri znamenju koncem Stahovice na levo v breg. Do prvega, še ne četrt ure oddaljenega sela, Praprotnega, je to grampav, naprej do pod sv. Primoža deloma dober in širok kolovoz, stara in zelo obiskovana božja pot.

Svetoval bi, da kreneš nanjo — če si že nočeš takoj prvič dovoliti „luksuza“, krasnega solčnega vzhoda na Mali Planini — vsaj tako zgodaj, ko se utrujeni prebivalci kamniškega „Interlakna“ prevračajo morda šele na drugo stran pod gorko odejo, torej nekako krog štirih.

Lep, blagodejen vaški mir uživaš takrat, nemoten od dnevnega ropota in hrušča, a ptice, zgodnji pevci vseh vrst, ti že uganjajo baš ravno o tem času najživahnejše svoje jutranje orgije po vrtnem drevju, gostem grmičevju in rosnih tratah posebno okrog Praprotnega. Čivkajo, drobe, zavijajo in žvižgajo vsak svojo, kot da se jim gre za stavo, in te tako prav gotovo spravijo v dobro voljo, čeprav si se morda slabo počutil čez noč v dišeči mrvi.

In tako te to zmoti, da sam ne veš, kdaj in kako si že konec gozdiča ob lesu, in stopiš na zeleni parobek pred cerkvico sv. Primoža.

Krasen razgled se ti odpre tod po širnem, meglinem morju, ki leži še nadaleč, kamor le nese vid. Samo višje gore in posamezni hribi mole iz

njega kakor otok v morju. In rumenkasti oblaki, svetlo obrobljeni, hite po sinjem nebu tja daleč nekam proti tanko zardelemu daljnemu vzhodu . . .

Malo utrjenim potnikom ni koristno dolgo postavati na tem mestu na vetru. Umakneš se lahko k cerkovniku, ki te radovoljno pobara, ali naj ti postreže s skodelico gorkega, ali kar z latvico kislega mleka! Ne vem pa, če te tudi povpraša, si li mar hočeš ogledati cerkev. Zato mu pa reci ti sam za ključ in ne pozabi si ogledati njene zanimive notranjosti! V sedanji obliki, v gotskem slogu, je bila

FOT. RUD. BADIURA
NOTRANJSČINA CERKVE SV. PRIMOŽA

sezidana ta cerkvica l. 1452., kakor je razvideti iz sklepnika v cerkveni ladji, okna pa spominjajo na romanski slog. Posebno znamenita je stenska slikarija v ladji, ki nam predočuje Marijino življenje. Sodi se, da se je slikanje izvršilo kmalu po turškem napadu l. 1471. v italijanski zgodnji renesanci po laškem umetniku.

Preden sem še izvedel ravno omenjene zgodovinske podatke, sem mnogo povpraševal med starejšimi domačini, kdaj da so postavili to cerkev, seveda dolgo brez uspeha. Enkrat pa sem vendar naletel na staro babico in ta mi je pojasnila: „Ja, gospod,

to cerkev so pa še takrat sezidali, ko so bili ‚vôn po groš.‘ Pa naj mi še kdo reče, da niso originelni naši hribovci!

Pa dalje! Od Sv. Primoža, kjer si ugnal že prvo tretjino pota, se imaš povzpeti višje približno le še za eno „Šmarno goro“.

Od cerkve zaviješ skozi vrt na levo ob griču, na katerem je še druga manjša cerkvica. V nekaj minutah dosežeš malo sedelce Na jamah, odkoder ugledaš na desni pred seboj vrhni rob Sušave pred Pasjo pečjo (1386 m).

Ta del pota — dobre pol ure — za vsakega res ni bogvekako zanimiv. Ovija se sicer mnogokrat, a napne se le vedno v hujši klanec, zdaj peščen, zdaj kamenit, semtertja izpran ali tudi raztrgan od hudournikov spomladi. Z desne in leve ti štrli nad glavo bukovo vejevje, samo bukovje, skozi katerega se love in poizgublajo ostri zvoki gorske palice in nemilo škripanje okovanih čevljev, kadar zdrsnesh s kakšnega oglodanega kamena. Tupatam je posajen kakšen širok, preperel čok ali črno od strele razcepljeno deblo, včasih kakšna nenavadno velika kopa mravljišča ali od pastirskih ognjev opaljena peč ob potu, vendar vse to, verjamem, ti ne more udušiti skrite želje: da bi bil vsaj enkrat že iz tega bukovja!

No, vsaka reč ima svoj konec — klobasa v nahrbtniku celo dva —, tudi tega neprijetnega pota kmalu zmanjka.

Rezek, svež vetrič poveje nizzdolu na potno čelo, ko zaviješ enkrat močno na levo ob debelo spleteni ograji. Skozi črno vejevje vitkih jelk in smrek zablisne in šine jutranje solnce!

Kolika radost ti ne šine v sopeča prsa, ko ti prvič poljubi potno čelo, razgreta lica žarko jutranje solnce! Pozabljene so trudne noge! — A še nekaj drugega so ti pripravile gorske vile ondod na odprti ravni tratini pod Pasjo pečjo . . . Iznenadi te krasen pogled na ves zahodni rob Velike Planine in Poljanskega roba, kakor predvsem na jasno vrsto Savinjskih planin od Kočne do Planjave, pogled, ki more še tako „razvajenemu“ turistu ustaviti pete!

Oko ti kar obtiči nad to čarobno podobo veličastnih naših Grintavcev, nagromadenih zaporedoma v čistih, pepelkasto sivih skladih z bleščečimi, belimi snegovi, ki kipe v izrazovitih potezah in raznobarnih pegah v azurno nebo nad temno modrozeleno, globoko pod njimi udrto preprogo, Bistriško dolino.

Kakor nalašč je ta kraj za krajši ali daljši počitek. Med pastirji, planšarji, ki nosijo med tednom živež na planino, je sploh stara navada, da posade tu v drugo — prvič Na jamah — težke koše na tla, kjer odpočijejo in kaj pokramljajo po dolgem molku v klanec. — V tem kraju že pojenjava nižja rast, kakršne smo navajeni po dolinah in naših gričih.

Le še enkrat stopiš v redki bukovi gozdič onkraj Pasje peči, kjer se prevali pot čez rob — levo na Planino, desno na Kisovec — potem pa se že viješ

FOT. RUD. BADIURA
NA MALI PLANINI

po kameniti stezi med skalami poleg bradato kosmatih mecesnov navzgor z vedno odprtim daljnim razgledom. Mesto bodičastega grmovja so porastla zdajšnja tla in rebra poleg trdega pota z rdečim gričevnikom¹, po gričah in čereh pa pleza čopkasto rušje in cvetje. In že čuješ zamolklo cingljanje čredinih zvoncev in veseli vriski „planine proste prostih sinov“ se razlegajo daleč naokrog — ne more več biti daleč do njih.

Prideš do osušene smreke z znamenjem ob razpotju. Tu se ločita stezi: naravnost naprej vodi prva na Veliko Planino, desno krene stezica mimo malih, stožčastih smrečic na Malo Planino, katero si najprej ogledava.

Le nekaj minut še rabiva po zložnih tratinah, posejanih z nebrojnimi, raznovrstnimi gorskimi cvetkami, do skalnega, proti vzhodu namerjenega roba, in Mala Planina — idilično, sivo šatorišče — leži pred teboj, nekaj krasnega!

Med vsemi pastirskimi naselbinami v Kamniških planinah ima ta najlepšo lego. Šteje okrog 70 pastirskih koč v kaj mičnem slogu s sprednjo in zadnjo lopo ter četverooglato leseno ograjo, kar karakterizira pastirske kočje v Kamniških planinah.

Omenjena planina se razteza po malem dolu od zahoda proti vzhodu in je naravno zavarovana proti silnim gorskim vetrovom. Na jugu se vleče pred njo skalnat rob, na katerem je celo strelovod, proti severu jo brani gosto smrečje po gričih, iznad katerih se dvigajo zadaj skalne gromade: Planjava, Ojstrica, Veliki vrh in dr.

¹ Rododendron.

Odtod te popelje dobro shojena pot proti Veliki Planini. Obrne se z gornjega, zahodnega dela krog malega griča in se spoji z že prej omenjeno na veliki zeleni planoti, pod vrhom Poljanskega roba (1570 m). Sicer pa to že itak ne izprašuješ več po poti. Ako nimaš ravno „smole“ in te ne zajame megla, gosta, da bi kmalu pesti ne videl pred nosom, stopiš le na Poljanski rob in greš po njem dalje do Velike Planine. Za omotičnega ni seveda ta pot, kajti rob je na levi zelo strm, na nekaterih krajih navpično odsekan proti Bistriški dolini. A z njega najlepše pregledaš ne le samo Malo Planino, temveč domalega vso prostrano, valovito planoto Velike Planine, po kateri se pase in prehaja različna živina. Koče, pastirske stanove opazimo pod Njivico (1668 m), kjer kulminira zahodni rob Velike Planine.

Le-ta druga pravcata planinska vas brez župana in drugih vseh oblastij šteje približno 100 koč, povprečno istotoliko duš. Skoro v vsaki se nahaja pastir ali pastirica različne starosti, tudi dečki in deklice desetih let, ki jim je izročena čreda v varstvo. Živine pride približno po deset glav na kočjo, ponajveč so to: krave, jalovci, ovce, koze, nekaj prašičev ter krog 40 konj. Povprečno lahko računamo na deset glav živine pod eno streho.

Kdaj pridejo in kako dolgo ostanejo tu pastirji, utegne kdo vprašati. Slednje je odvisno od vremena. Navadno ženó v planino o sv. Petru in jo zapuščajo o sv. Jerneju, ko pač začne zmanjkovati paše in jame pritiskati mraz.

Idilično življenje pastirjev je vseskozi jako živahno ter veselo, dasi skrajno skromno, in kdor bi

FOT. RUD. BADIURA
NA NJIVICI

si ga hotel ogledati, ima za to med označenim časom najlepšo priliko na tej naši največji planini.

Stara navada je pri turistih, da se — če le moremo — ne vračamo nazaj po isti poti, odkoder smo

bili prišli gor. Velika Planina nam nudi več prijetnih sestopov v dolino. Najzanimivejši izmed vseh se mi zdi čez Dol (slabi dve uri hodá), priporočljiv že raditega, ker ob njem spoznamo Veliko Planino na vsej progi, torej tudi na njeni severni strani.

Kakor se južna stran polagoma vzpenja proti Njivici, tako se nasprotna lahko pobeša proti Konjščici. Prva je primeroma malo kamenita, ki razpolaga vseskozi od Male Planine s sočnatimi travnatimi pašniki, ne tako severna stran. Le-ta je veliko bolj krševita in pustih tal. Na Krasu sem, bi dejal,

FOT. RUD. BADIURA

KONJŠČICA

opazujoč spotoma z nekolike razdalje vse te gole špilje, razjedeno in oglodano kamenje, skalne razpokline, brezdna in okrogle (kraške) doline, da ti ne blešče nad njimi snegovi Savinjskih planin, katerih divno panoramo uživaš vso pot do Konjščice tik pred seboj. In pa cvetke! Ni je skoro sive skale, katere pleša ne bi bila ozaljšana in okrašena krogin-krog z ljubkim gričevnikom, ni je trafine, s katere bi te ne pozdravljali temnomodri encijani, prijetno duhteče murke, velike bele margarite in vsako ped drugi šopki, druge nebrojne planinske cvetice — kdo bi vse našteval! Okna vsega mesta bi ž njimi lahko okrasil! — Človeški vrtnar jih ni sadil. Narava sama jih je zasadila in jim zalivala, da se radujemo njih ljubkosti in občudujemo njih milino . . .

Konec planote se spusti na severnem delu dvakrat stopničasto navzdol. Najprvo v malem klančku

v Konjščico, zeleno planotico krog par globoko udrtih, kotlom podobnih dolin, nato pa drugič po daljšem bregu v Dol.

Prvo planino še obrobajo vitki mecesni, Dol, podolgovata ravan med Konjem (1832 m) in Veliko Planino, pa že tiči med močnimi, visokimi smrekami — pomikamo se tlom. Pod pastirsko kočo se izpremeni smer poti na levo. Nekoliko časa hodimo skoz molčečo hosto po mehkih tleh debelo natrosenih rjavih iglic. Prišedši do roba, ugledamo naravnost globoko pod nami del Bistriške doline, nad njo na levi pa grozeče, po več sto metrov skoro navpično nagnjene stene severnega roba, Velike Planine. V dolgih, precej zložno speljanih serpentinah se jim približujemo vedno boljbolj. Čim bliže smo, tem drznejša je njih podoba in v navpičnih, zdaj nagnjenih ali zvitih skladih čitamo velike pisane črke, s katerimi je zarisala narava posamezne dobe svojega čudapolnega dela . . . Kmalu pa nas zbudi iz teh premotrivanj žuboreči potoček, v šumečih skokih nam prihiti naproti ter pospremi, blagodejno hladeč nas, v dolino. Z njim vred stopimo na plano iz gozda na Kopišča.

Opisana pot na Veliko Planino in čez Dol v Bistriško dolino ni toliko naporna, da bi potnik, ki dospe enkrat srečno do semkaj, že čutil skrajno potrebo, zlekniti svoje utrujene kosti in ude že kar tu na livadi pred logarsko kočo, in jel študirati vozni red. Z veliko večjim užitkom, menim, se oddahneš in okreпчаš od dolgega, a ne tako dolgočasnega pota kot na papirju, v pol ure oddaljenem Koncu, romantičnem gorskem amfiteatru slovite Bistriške doline, kjer stoji na prijazni ravnici poleg Bistričnega izvirka turistovska koča kamniške korporacije.

Letošnje leto je prevzelo slednjo v upravo Slovensko planinsko društvo in je oskrbovana od Binkošti do pozne jeseni. Razpolaga poleg jedilnice z dično in snažno opremljenimi spalnicami za dame in gospode ter ti nudi vse udobnosti. Ondod pa se snideš z drugimi prijatelji narave, ki so prispeli z Grintavca, Skute ali Kamniškega sedla, kakor z veselimi družbami, ki so prišle občudovat le-sem gore „odspodaj“; med njimi najdeš tudi dovolj zabave po končanem potu.

